

Vida Tivadar

KÉSŐ ANTIK FÉMEDÉNYEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Gazdagság és hatalom a népvándorlás korában

Budapest 2016

A kötet megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Alap, a Magyar Tudományos Akadémia Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága és a
Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja

Címlapfotó:

Lovas ijász a budakalászi sárgaréz korsón. Ferenczy Múzeum, Szentendre (fotó: Mudrák Attila)

Nyelvi lektorálás: Renner Zsuzsanna

Tördelés és képszerkesztés: Kállai Zsanett

Sorozat- és borítóterv: Kaszta Móni

ISBN 978-963-9911-77-2

HU ISSN 2498-5600

© A szerző és az Archaeolingua Alapítvány

© Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

2016

ARCHAEOLOGUA ALAPÍTVÁNY

H-1014 Budapest, Úri u. 49

www.archaeolingua.hu

Felelős kiadó: Jerem Erzsébet

Nyomda: AduPrint Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

EGY ÚJ KÖNYVSOROZAT ELÉ	7
BEVEZETÉS	9
VÁLTOZÁSOK AZ ÓKOR UTOLSÓ SZÁZADAIBAN	13
BARBÁR KIRÁLYSÁGOK A KÉSŐ ÓKORI KÁRPÁT-MEDENCÉBEN	15
A FÉMEDÉNYEK MINT RÉGÉSZETI, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS TÖRTÉNETI FORRÁCSOPORT	17
VADÁSZJELENETES SÁRGARÉZ KORSÓ BUDAKALÁSZRÓL	19
Lelőkörülmények, leírás	19
A forma eredete	24
Ikonográfia	26
Kompozíció, stílus, műhely	38
A megrendelő és az alkotó társadalmi környezete.	44
NEMESFÉM EDÉNYEK	47
Pietroasa (Pietroasele, Románia)	47
Tóti (Tăuteu, Románia)	49
Apahida (Apahida, Románia)	51
Budapest-Aquincum	53
Tépe (Hajdú-Bihar megye)	55
Nemesvarbók (Zemianský Vrbovok, Szlovákia)	58
NEMESFÉM EDÉNYEK A KINCSTÁRBAN	63
Aranyedények: a barbár uralkodói reprezentáció eszközei	63
A királyi kincstár: hatalom és gazdagság	66
Ajándékcseré: diplomáciai kapcsolatok	68
Hagyomány és kulturális emlékezet	69
A birodalom hatókörében	71
SZÍNESFÉM EDÉNYEK	73
Korsók	73
Vödrök	77
Tálak	81

SZÍNESFÉM EDÉNYEK AZ ELŐKELŐK ASZTALÁN	89
Színesfém edények Pannónia területén: előkelő tulajdonosok	89
Udvari kultúra: étkezés és tisztálkodás	90
Kereskedelem és zsákmány	93
KÉSŐ ANTIK FÉMEDÉNYEK ÉS BARBÁR AGYAGEDÉNYEK	97
ZÁRSZÓ	99
JEGYZETEK	101
IRODALOM	119
GLOSSÁRIUM	129
LELŐHELYEK	131
KÉPEK JEGYZÉKE	133
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	141

EGY ÚJ KÖNYVSOROZAT ELÉ

A könyv, amelyet most a kezében tart az Olvasó, egy új sorozat első kötete; azzal a céllal jött létre, hogy hasonló kiadványok sorával Magyarország régészeti örökségét közelebb hozza a szakemberekhez és a tágabb, érdeklődő közönséghez. A sorozatcím arra utal, hogy az egykori Római Birodalom és annak latin nyelve egy tágabb és közös kulturális hagyaték alapját képezi. Ez a máig ható örökség (latinul *hereditas*) nemcsak a magyar régmúlt emlékeit öleli fel, hanem mindazon népeket is, akik egykor hazánk területén éltek, sőt, azokat a tárgyakat is, amelyek ugyan távolról kerültek ide, de az itt élők mindennapjait vagy ünnepeit tették gazdagabbá.

A sorozat indítása mögött az a törekvés húzódik meg, hogy a Magyarország földjéből szerencsés véletlenek során előkerült vagy költséges ásatások során feltárt, történeti és művészettörténeti forrásként is kiemelkedő jelentőségű régészeti emlékek minél jobban beépüljen a műltről alkotott, gyakran homályos képbe. Mindez természetesen nem teszi feleslegessé a nagy lélegzetű, hatalmas tudományos apparátussal készülő monográfiákat és a részleteket is körültekintően elemző szakcikkekét, de szükségét éreztük egy olyan, viszonylag kis terjedelmű könyvekből álló új sorozatnak, amely a művelt nagyközönség számára is érthető fogalmazásban, világos érveléssel és a tudományos hitelességet erősítő jegyzetanyaggal és irodalomjegyzékkel egy-egy fontos problémát, korszakot vagy leletcsoportot mutat be. E kiadványokban a sokat láttató, minőségi képanyagot az írott szöveg egyenrangú társának szántuk. Fontosnak ítéltük, hogy ezeket a műveket angolul is megjelentessük, hogy a magyarországi régészeti kutatás lényeges elemeit a további tájékozódást is lehetővé tevő, legfontosabb hivatkozásokkal együtt a külföldi kutatás számára is elérhetővé tegyük.

A *Hereditas Archaeologica Hungariae* (HAH) címmel nemcsak a hazai régészettudomány két kiemelkedő fontosságú, időközben megszakadt könyvsorozatára, az ugyancsak latin címet viselő *Archaeologia Hungarica* és a *Fontes Archaeologici Hungariae* vállalkozásokra emlékeztünk, hanem a Corvina Kiadó egykori Hereditas sorozatára is, amely az 1970-es és 80-as években kiváló szerzők tollából, a nagyközönség számára is élvezhető módon mutatta be az újkőkor, a bronzkor, a kelták, a rómaiak, a honfoglaló magyarok vagy éppen a kunok régészeti örökségét. Negyedszázaddal később a HAH sorozat elindításához az Archaeolingua Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete fogott össze, két olyan intézmény, amelynek vállalt célja nemcsak a hazai és nemzetközi régészeti kutatások összekapcsolása, hanem az eredmények folyamatos, a tudományos hitelességre, közérthetőségre és a szép kivitelre egyaránt törekvő bemutatása.

Ha mindezzel csak egy kicsit is hozzájárulunk ahhoz, hogy a magyarországi közgyűjteményekben őrzött, jelentős részben az elmúlt évtizedek során hatalmas költséggel feltárt, restaurált és leltározott régészeti örökség kutatását és gondos megőrzését előmozdítsuk, a leleteket közös munkával szóra bírjuk, nemcsak a szaktudósok, hanem a múlt iránt érdeklődők sokkal szélesebb tábora számára is, kezdeményezésünk nem volt hiábavaló.

BENKÓ ELEK, JEREM ERZSÉBET, KOVÁCS GYÖNGYI, LASZLOVSZKY JÓZSEF

